

Редколіс П. В.

*Київський національний університет технологій та дизайну
(Київ, Україна)*

Дзира І. Я.

*Київський національний університет технологій та дизайну
(Київ, Україна)*

ПРОЄКТ «РУТЕНІЯ. ГРАФІКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» ВАСИЛЯ ЧЕБАНИКА ЯК СИНТЕЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПЛАСТИКИ

Вступ. Проєкт «Рутенія. Графіка української мови» є результатом багаторічної науково-мистецької праці видатного українського художника-графіка та каліграфа, члена-кореспондента Національної академії мистецтв України, професора й лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Василя Чебанника. Робота над цією ініціативою стала підсумком значного досвіду митця у сфері книжкового оформлення та шрифтового дизайну.

Розвиток української писемності тісно пов'язаний із культурною історією народу. Починаючи з IX століття, кирилична абетка еволюціонувала, формуючи різні стилі письма – устав, півустав, скоропис та в'язь. Саме ці форми стали основою для українських шрифтів XVI–XVII століть. Проте у 1708 році реформа Петра I, яка запровадила «гражданський шрифт» (Український шрифт..., 2004–2026), фактично перервала природний розвиток національної графіки та підпорядкувала її імперським нормам.

У цьому контексті проєкт «Рутенія» можна розглядати як спробу відновлення історичної тяглості. Важливо, що автор не копіює давні форми, а переосмислює їх відповідно до сучасних вимог графічного дизайну, поєднуючи традиційні елементи з цифровими технологіями (Проєкт..., 2019), що свідчить про справді глибокий підхід до створення нової абетки.

Актуальність проєкту пов'язана з проблемою «візуальної колонізації» українського культурного простору. Василь Чебанник зазначав: «Коли чую заклики замість кирилиці почати використовувати латиницю... то хочеться

сказати, що вони нею вже користуються останні триста років» (Головко, 2019, 1). Візуальна форма письма відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки вона є частиною культурного коду.

Відсутність виразної графічної відмінності між українською та російською писемністю створює ілюзію спільного культурного простору. Показовим є приклад, коли, за словами Чебаника, компанія Microsoft не розрізняла українські шрифти через їхню візуальну тотожність російським (Український шрифт..., 2004–2026). Це доводить, наскільки важливу роль відіграє шрифт як інструмент міжнародної ідентифікації: виходить за межі дизайну й безпосередньо впливає на те, як мову сприймають поза межами країни.

З філологічного та лінгвістичного погляду письмо розглядається як система знаків, за допомогою якої мова фіксується і передається (Півторак, 2024, 3). Історично українська графіка позначалася як «рутенська», що й пояснює назву проєкту.

Концепція проєкту базується на синтезі національної традиції та сучасної європейської пластики. За основу взято український скоропис XV–XVIII століть, який відзначався простотою та наближеністю до західноєвропейських графічних принципів. Однією з ключових особливостей є повернення до графем, які були органічними для українського письма, але з часом були витіснені. На нашу думку, саме цей аспект є ключовим, адже він дозволяє розглядати проєкт як спробу подолати відчуття вторинності української графічної культури.

З боку дизайну «Рутенія» є прикладом створення цілісної шрифтової системи. Замість суто технічного підходу, автор вкладає у шрифт естетичний вигляд, перетворюючи кожен літер на витвір мистецтва (Проект..., 2019). У процесі розробки враховуються пропорції, співвідношення штрихів і характер ліній. Наприклад, у традиційній кирилиці літера «А» має жорстку

- «Рутенія» (Bold, Italic, Decor) – основний, для широкого вжитку.
- «Софія Київська» – шрифт із монументальним характером.
- «Рутенія Рада» та «Рутенія Рада Текст» – спеціально створені для офіційного використання державними органами.

Висновки. Проєкт «Рутенія. Графіка української мови» Василя Чебанника є важливим кроком у деколонізації української культури. Він успішно поєднує філологічне розуміння духу мови з найвищими

досягненнями графічного дизайну. Завдяки синтезу національного скоропису та сучасної європейської пластики Україна отримала унікальну можливість повернути свій автентичний візуальний код, який був втрачений триста років тому.

З мовознавчого погляду важливо, що графіка впливає на те, як ми читаємо і сприймаємо текст. Вона задає ритм, структуру, навіть настрій. У цьому сенсі «Рутенія» виглядає як спроба зробити зовнішню форму письма більш узгодженою з внутрішньою організацією української мови. Це відчувається у плавності ліній і загальній логіці побудови літер. А з боку дизайну проєкт виглядає сучасним і придатним до використання. Його можна уявити і в офіційних документах, і в медіа, і в повсякденному середовищі.

Впровадження національної абетки на державному рівні дозволить забезпечити візуальну ідентифікацію української мови та зберегти й примножити культурну спадщину через втілення давніх традицій у сучасні цифрові технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головка, Т. В. (2019, Лютий 9) Василь Чебаник – про проєкт «Графіка української мови». *День*, 1–15. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/vasyl-chebanyk-pro-proekt-hrafika-ukrayinskoyi-movy>.
2. Півторак, Г. П., & Іщенко, О. С. (2024). Письмо. У *Енциклопедія сучасної України* [Електронний ресурс] (Т. 25, с. 1–3). URL: <https://esu.com.ua/article-884942>.
3. Проєкт «Графіка української мови» – комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка (2019). *Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка*. URL: <https://knpu.gov.ua/archive/proekt-grafika-ukrainskoi-movi/>.
4. Український шрифт Рутенія, офіційний сайт (2004–2026). Рутенія. *Графіка української мови - Завантажте безкоштовно українські шрифти Рутенія, Василь Чебаник*. URL: <https://abetkarutenia.com.ua/>.